

kendt for denne beskyldning, men for sine kvaksalverier idømt en mulkt paa 20 rdl.

Anne Marie Koops, f. Lange, var født ca. 1765 i nærheden af Stralsund; i 15 års alderen kom hun til København og tog tjeneste der; senere blev hun gift med sukkermester Koops, der døde 1801 som te- og porcellæns-handler i København, hvorefter hun i nogle år fortsatte forretningen og derefter købte et hus i Vangede, hvor hun begyndte at give dampbade og, efter at have mistet sin formue, levede deraf til 1816, da hun blev krokone i Gentofte, hvorfra hun 1830 flyttede til Kristianshavn, hvor hun siden ernærede sig af at give bade.

Der gik så henved 60 år, inden atter en uautoriseret læge forsøgte at skaffe sig tilladelse til at praktisere i Københavns amt.

Hvornår Carl Einar Rodian er begyndt sin lægevirksomhed i Brønshøj, vides ikke sikkert, men ved folketællingen i Februar 1870 boede han der endnu ikke; i Februar 1872 indgav han ansøgning om tilladelse til indskrænket lægepraksis med den begrundelse, at han altid havde haft interesse for medicinen, men været forhindret i at studere; han var oplært som farmaceut, havde taget medhjælpereksamen 1865, men ikke kunnet fortsætte, da han ikke havde præliminæreksamen; han havde anvendt sin fritid på at studere medicin og kirurgi, havde lært at årelade og fungeret som læge på flere skibe, deriblandt hvalfangerdampskibet »Thomas Roys« under kaptajnløjtnant Hammer; han følte sig overbevist om, at han vilde faa fuldt op at bestille i den egn, hvor han bor, og hvor han er meget søgt og afholdt af befolkningen. En del beboere i Brønshøj, Husum, Vanløse, Smørum og Stenløse havde anbefalet ham, og sognerådet udtalte forsigtigt, at han havde erhvervet sig sognets beboeres velvilje i ikke ringe grad, og at det derfor vilde være det kært, om han måtte findes i besiddelse af sådanne kundskaber, der måtte give ham adgang til at udøve den af ham ønskede lægevirksomhed.

Fysikus Uldall henstillede at lade Rodian underkaste en prøve, men sundhedskollegiet udtalte, sjældent skarpt, om ham, at af alle den slags andragender, som til forskellige tider havde været tilstillede kollegiet, var der intet, som i den grad havde været blottet for grunde til anbefaling som dette; der var ikke spor af, at ansøgeren besad nogen kundskab eller duelighed, der kunde kvalificere ham i henhold til § 6, tværtimod røbede hans andragende om at måtte prøves i behandlingen af de almindeligt forekommende »indvendige sygdomme, for hvilke der ikke anvendes narkotiske eller drastiske Midler«, at han ikke havde noget begreb om patologi eller terapi. Hvorledes han efter kapt. Hammer's attest havde kunnet gøre tjeneste som skibslæge og »behandlet flere epidemiske sygdomme på Island«, var kollegiet ufatteligt og vidnede om en høj grad af dumdristighed; men det var ikke første gang, at kapt. Hammer havde givet aldeles ukvalificerede personer bevis for dygtighed som læge.

At Rodian efter denne udtalelse fik afslag på sit andragende 23. April 1872, er forstaaeligt.

Carl Einar Rodian var en købmandssøn fra Præstø og født der 20. Maj 1846; han havde været discipel paa Løveapoteket i København og angiver 24. Juli 1865 at have fået 1ste karakter til medhjælpereksamen, men herom indeholder »Farmaceutisk Stat« intet, og om hans senere skæbne vides heller intet.

Det er i det foregående flere gange fremhævet, at landet uden for byerne i ældre tid var sparsomt forsynet med læger; særligt galdt det omkredsen af de større, med flere læger forsynede byer, hvor det var lettere at træffe en læge; thi det var ellers med de store afstande og de daarlige befordringsmidler ofte vanskeligt, hvor der kun var en læge, for hvem et enkelt sygebesøg kunde tage ikke blot en, men ofte to Dage. Deri må sikkert også grunden søges til, at Københavns amt forholdsvis sent og langsomt blev forsynet med læger, hvortil der

var let adgang i København, Roskilde og Hørsholm, hvor der allerede fra 1738 havde været en fast ansat kirurg. En kort oversigt over, hvorledes udviklingen har fundet sted indtil vore dage, vil vise det.

Efter at Kongsted i 1788 var blevet distriktskirurg med bolig i Ballerup, blev Lyngby det første sted i amtet, hvor en læge nedsatte sig, 1798, J. A. Münster, der praktiserede her indtil 1809, da han efterfulgtes af H. A. Randrup; ved dennes bortflytning 1818 blev der oprettet et distriktsmedikat for Lyngby og nærmeste omegn med en løn af 200 rdl., og dette blev besat med C. Leth, som 1825 blev efterfulgt af T. C. Mürer, der kom til at virke som embedslæge i Lyngby lige til sin død 1873, som distriktsmedikus dog kun til 1832; thi da blev distriktskirurgikatet delt i et nordre og et søndre, medikatet ophævet og Mürer distriktskirurg i det nordre, medens B. F. T. Riber fik det søndre distrikt og kunde vælge at bo i Herstedøster, Herstedvester eller Glostrup, og Riber valgte da Glostrup.

Til embedspladserne kan desuden med en vis ret Jægersborg regnes, thi her vilde der næppe have været nogen læge, hvis der ikke allerede 1749—1778 der havde boet en kgl. jagtkirurg, Nikolai Henrik Bertelsen, og fra 1800 til 1842 de ved militæret der ansatte regimentskirurger.

Strandmøllen, hvor der jo havde vist sig særlig stærk trang til at have læge tæt ved, blev da ogsaa det sted, hvor der først nedsatte sig en læge, 1838, og her vedblev at være læge indtil 1867; men virksomheden har næppe været stor nok til at fylde en mands tid og til at leve deraf, thi fra 1844 var lægen tillige bogholder ved fabrikken.

Tåstrup blev det næste sted, hvor der kom læge, boende i Roskilde kro fra 1841 til 1844, men heller ikke her må indtægterne have vist sig tilstrækkelige; først fra 1867 har her været fast lægeplads.

I Søllerød nedsatte den første læge sig 1844 efter ganske kort at have boet ved Ørholm, og her var derefter læge indtil 1856 og senere atter fra 1860 til 1881 og 1908 til 1909.

At Tårnbæk forholdsvis tidligt fik læge, skyldtes den i 1845 oprettede vandkur- og søbadeanstalt på Klampenborg, og her har siden da stadigt boet læge.

Et forsøg på så tæt ved hovedstaden og Frederiksberg som i Valby at slå en lægeplads op i 1850 mislykkedes, allerede 1851 blev det opgivet, og først fra 1871 har her stadigt været læge; og på samme måde gik det i Brønshøj, hvor en læge forsøgte sin lykke en ganske kort tid i 1868; den næste holdt ud fra 1872 til 1877, men var vist nærmest privatiserende; den tredje en kort tid i 1895.

Med den stadigt tættere bebyggelse i Københavns omegn, ikke mindst med landligere, som i reglen opholdt sig der 4—6 måneder, blev der større mulighed for en nogenlunde betryggende eksistens for læger der, og de fleste af de steder, hvor der fra sidst i 1860'erne har nedsat sig læger, har da også beholdt dem: Gentofte 1867; Skovshoved 1872, men kun til 1874, da lægen flyttede til det mere centralt liggende Ørdrup; først fra 1902 har der atter været læge i Skovshoved; Herlev 1881; Nærum 1881; Holte 1884 til 1886 og derefter fra 1899; Hellerup 1890; Vanløse 1898; Skodsborg 1898; Vedbæk 1899—1900 og derefter fra 1909; Buddinge 1905; Hedehusene 1908; Søborg 1912; Hareskov 1913; Bagsværd 1917.

Ved sin beliggenhed har Amager altid indtaget en særstilling inden for amtet, og ved denne var øen også henvist til fra først af udelukkende at søge sin lægehjælp i København; derfor varede det også længe, inden nogen læge fik fast fod på denne ø, og ligesom i den øvrige del af amtet nøjedes Amagers jævne befolkning længe med at søge lægehjælp hos to ueksaminerede kirurger.

Allerede 1771 omtales Frederik Massach som barber i Dragør, hvor han desuden gav sig af med at årelade og forbinde sår; i 1791 klagede distriktskirurg Baurmeister over, at han drev ulovlig praksis, og det blev ham da forbudt. Hans navn og den omstændighed, at han var katolik, kunde tyde paa, at han har været en indvandret

udenlandsk barbersvend; han var født c. 1739 og døde 22. Dec. 1813 som almissemænd.

Omtrent samtidig med ham var Carl Frederik Roggow, der fra c. 1776 praktiserede som kirurg på Amager og i St. Magleby's kirkebog ved sin død omtales som meget afholdt af befolkningen. Hans fader var stadskirurg i Belgard i Bagpommern og han selv født der 16. Juli 1748; han havde studeret både farmaci og medicin, og han kaldes da også snart farmaceut, snart kirurg, snart endog dr. med. I 1787 boede han på limfabrikken i Sundbyøster og kaldes medejder af denne; han var ugift, havde da boende hos sig en tysk søstersøn, der studerede medicin og senere blev stadskirurg i Belgard. Da distriktskirurg Baurmeister 1794 flyttede til Kristianshavn, gav han Roggow fuldmagt til at handle på sine vegne, »naar jeg inde strax pø timmen er tilstæde«, da Roggow kendte landets indbyggere godt og havde gjort mange kure på Amager; men da birkedommeren i 1795 havde ladet Roggow foretage en synsforretning, klagede Baurmeister dog derover og forlangte ham forbudt at praktisere, men da birkedommeren oplyste, hvorledes det forholdt sig, frafaldt han klagen.

Omkring århundredets slutning må Roggow vist være flyttet til Kristianshavn, hvor det af efterladte optegnelser fremgaar, at han ogsaa søgtes af patienter fra selve København, endog fra Helsingør. Han døde 21. Sept. 1803, men blev efter eget ønske begravet i St. Magleby. Hans efterladte bibliotek paa c. 80 bind vidner om, at han har været en for sin tid ret belæst mand.

I Roggow's anseelse på Amager ligger måske forklaringen paa, at da ekstrakirurgikatet i 1788 blev oprettet, synes det at have haft sine vanskeligheder at faa det besat; lønnen var nu heller ikke fristende, 100 rdl. Da embedet endelig 8. Okt. 1790 blev besat med Frederik Georg Baurmeister, der året forud havde taget kirurgisk eksamen med 2den karakter, blev det bestemt, at han skulde bo i Tårnby, men der viste det sig umuligt for ham at få nogen brugelig bolig; han lejede da et lille hus ved Tårnby ladegård, for hvilket han 1790 måtte be-

tale 50 rdl., det halve af gagen, hvorfor han søgte om at få 50 rdl. i tillæg eller et hus bygget til embedsbolig; men skønt amtmanden stærkt anbefalede det, blev det afslået; året efter, i 1791, opgav han dog sin husleje til kun 35 rdl., ildebrændsel og lys til 20 rdl. og kgl. skatter til 10 rdl., så at han kun havde 35 rdl. at leve af, da ingen søger ham, men kun fuserne; han beder derfor om et andet kirurgikat og, da det ikke hjalp, atter om forhøjelse af lønnen eller tilladelse til at bo i København, men fik afslag. I Tårnby kom han aldrig til at bo.

Det viste sig da også hurtigt umuligt for Baurmeister at eksistere på Amager, han gjorde endog gæld på 200 rdl., men til dels var det hans egen skyld, da han hverken forstod at vinde tillid på grund af sin uduelighed, eller at gøre sig afholdt på grund af sin stridbarhed; altid lå han i kiv med autoriteter og patienter, som han sagsøgte for betaling, altid enten klagede han over andre eller andre over ham. Da han i 1791 søgte om tillæg til lønnen eller at måtte flytte til København, siger han selv, at han på Amager kun er til overflødighed, da ingen bruger ham; de formuende henter læge fra København, landbefolkningen bruger fuskere eller nøjes med husråd. Både den danske sognefoged og schouten [den hollandske] erklærede, at de ikke havde noget imod flytningen, når så kirurgiskatten blev hævet; det blev dog afslået; men da Baurmeister 1794 gentog ansøgningen, fordi han nu måtte give 60 rdl. i leje for et hus på Amagerbro, fik han endelig tilladelse til at flytte til Kristianshavn i nærheden af Amager.

Det bragte imidlertid justitsråd Lange på Kastrupgård til på fleres vegne at klage over, at derved var lønnen til Baurmeister helt spildt; thi da Amagerport om vinteren lukkedes fra kl. 7, i nogle måneder endog fra kl. 6 indtil samme tid næste morgen, var det vanskeligt at få bud til lægen og denne hentet; thi ganske vist havde Baurmeister fået porttegn, men det galdt ikke lørdag og søndag aften, da porten helt var lukket, og hele søndag og onsdag og fredag aften efter bommens lukning besværedes de hentende vogne desuden med fire gange at

betale bompeng; derfor søgte Lange om, at porten måtte blive holdt således åben, at enhver kunde hente doktor, når han vilde, og være fritaget for port- og bompeng; men da amtmanden oplyste, at de hentende kunde passere ved hjælp af porttegnet, og at Baurmeister, når porten helt var lukket, vilde ligge uden for denne eller sørge for, at en anden fungerede for ham, blev klagen afvist.

Den imødegåelse af Lange's klage, som Baurmeister indsendte, giver et så morsomt billede af det gebroknede sprog, som de mange tyske kirurger, hvormed Danmark dengang var forsynet, benyttede sig af — Baurmeister var født i Braunschweig — og tillige af alle de genvordigheder, Amagers første distriktskirurg måtte døje, at en del af den lange skrivelse fortjener at anføres.

»So snar den stoere Nød inde hafte udkrevdet hos mig, so hafte jeg aldrig bebyrdet den Høye Cancellie med for at faae Tilladelse at boe po Christianshavn, og so snar jeg hafte hat min Nødyrftige Udkommelse po Amager, so hafte jeg gierne bleven boendes derude, da det er mig detsamme, hvor jeg er, naar jeg kuns kan leve, og jeg inde haver nødig at laane og være fertid at dicke (tigge) for at holde mid og min Koene og Børns Liv op; Og da Landes Beboere i die 4 Aar, jeg haver hvoren po Amager, sielden haver brugt mig, uden nogle faa imellem, die faa kan jeg bevise at have giort stoere Curer, og da Amager Bunnan ingen Hielb søger, føren til Døten spiller po Leppen, som jeg kan skaffe Beviis po, die er yder meer bleven tvungen med Rettens-Medler boede (både) med den forrige Birkedommer Kindler¹⁾ som osse med denne Birkedommer Kramer²⁾. Inde engang af die som jeg dog vendede da jeg kom po Amager som for Exempel HErr Bruun³⁾ Sognepræst ved Taurnebye Kirke haver til sin Læge HErr Seidelin⁴⁾ Practicus Licentiat, HErr Hiord⁵⁾ Capellan ved nevnde Kirke har Jordan⁶⁾ Practicus Licentiat, Cancellieraad Fabricius Eier af Lagaar⁷⁾ haver

¹⁾—²²⁾ se side 40.

Etatsraad Aasko⁸), og bliver hans Folk syg so søger han straks at faae den til Byen po Hospitalet, Müller Salling⁹) i Castrups Bye haver Doctor Ralf¹⁰), Kroemanden i Sundbyøster Bye har Quisthus Chirurgus Falckenthal¹¹) hanses Sven ved Navn Waxmuth, Kroemanden i Sundbyvester By har Doctor Ralf¹⁰) og nogle af Gaarmændene i die nærmeste Byer ved Kiøbenhavn betiener sig af at bruge Doctor Mezer¹²) og Practicus Licentius Sibbern¹³). I Hollenderbyen betiener sig den danske Præst Provst Endorff¹⁴) af HErr Divisions Chirurgus Herholdt¹⁵), og den dyste (tyske) Præst¹⁶) af HErr Professor Callissen¹⁷), og Beboerne af Hollenderbyen og Dragøe Bye betiener die den sig af HErr Rocko¹⁸), da die haver kiend ham i en Tiid af 16 til 18 Aar da Troen hos Landmanten gjør meget, og holles med Aareladninger og forbinde Saar betiener die den i Hollenderbyen og Dragøe By af en Man som er boesittendes ved Navn Friederik Massak¹⁹), og i den danske Sogn forretter Jordemødrene alle Aareladninger og medeler osse Medicamenter, og i die 4 Aar jeg haver hvoren po Amager er jeg inde engang inu bleven hendet til en Koene i Barns-Nød, som formaadentlig hafte vel saa mange Gange kunde hafte voren nøtig, men lad Naturen arbeide po en Droidus (?), som jeg kan bekræfte med min Eed. Naar slige Folk inde betiener sig af mig som er nevnt forhen, vid minder betiener sig Amager Bunnan af mig, da sligt rygter imellem dem strax. Hr. Justitsraad Lange²⁰) haver Professor Bang²¹) og Professor Winsløw²²) til Deres Læge, og bruger mig kuns naar en Aareladning af die nævnde gode Mæn bliver ordinert, som jeg nyder 2 Mark 8 Skilling for at tage en halv Mil hen og tilbage i daalig Ver, og kunde HErr Justitsraad Lange faa En for minder so tog han ham, og so bruger han mig til hanses Folk, naar deres Sygdom inde er af stoer Betydenhed, helles betiener han sig af die To forhen nævnte Mænd til at Consulere, so anseher jeg kuns at bruge mig i Nødsfal. HErr Justitsraad Lange skriver i hanses Pro Memoria at jeg faaer mine Tieneste og Curer betalt, det er mig inde bevist, da Hr. Justitsraad Lange inde giver mig mer som

for ver Tur jeg gjør op til ham som 2 Mark 8 Skilling, vor meget jeg so haver ver gang hos ham at bestelle om det so varede 3 eller 4 Timmer, som jeg nu først po en kort Tiid haver nyt af ham; forhen gav han mig va han selv syndes naar jeg en Tiidlang hafte passet hans Syge op.«

Det har næppe altid været helt let for Baurmeister at gøre sig forståelig for Amagerne, hvad der yderligere tjener til undskyldning for deres ulyst til at bruge ham.

Så snart Baurmeister var flyttet til Kristianshavn, gav han sig til at søge om at måtte anlægge en barberstue, hænge skilt ud*) og have samme rettigheder som amtskirurgerne, men fik kun det svar, at han kunde købe sig et amt, og det gjorde han så 1796, efter først forgæves at have prøvet på at få tilladelse til at indrette en barberstue i en »fjælebod« på Gammeltorv, idet han angav, at han heller ikke på Kristianshavn havde noget at bestille, fordi flere københavnske kirurger, der var blevet husvilde under den store ildebrand 1795, var flyttet derud.

At Amagerne stadigt følte sig forurettede ved Baurmeister's flytning til Kristianshavn og navnlig efter, at Roggow omkring 1800 også var flyttet dertil, kommer til orde i det lille »Kjøbenhavnerværket«, i hvilket der i begyndelsen af 1800 fremkom et par artikler, hvori der ankedes over, at distriktskirurgen ikke bor på Amager, og over, at Roggow, der tidligere var meget brugt, nu ikke mere må praktisere, hvorfor 8—10 af byens læger jævnligt hentes derud endog helt til Dragør, og Amager har nu 800 familier og 6000—7000 indbyggere.

Endnu på sine ældre dage havde Baurmeister den ærgrelse, at en ueksamineret atter gjorde ham indpas ude på det af ham forladte Amager; i 1813 klagede han over, at en i Dragør garnisonerende kompagnikirurg G e d e b r a n d t S c h i p f e r praktiserede der; men sundheds-

*) Kun de kirurger, der havde købt et amt, havde ret til at udhænge barberbækkener.

kollegiet gav denne tilladelse til at yde hjælp, når det var nødvendigt, da Baurmeister boede så langt borte; som sædvanligt blev denne tilladelse jævnlgt overskredet og Schipfer flere gange advaret og truet med tiltale.

Trods alle klager over og fra Baurmeister og adskillige irettesættelser til ham fra sundhedskollegiet blev han i embedet til sin død 1820; hans efterfølger M. C. Nyerborg, tog bolig i K a s t r u p, skønt udnævnelsen stadigt lod på Tårnby; ogsaa han købte et amt paa Kristianshavn, men vedblev at bo i Kastrup, og hans efterfølger V. F. Feilberg ligeledes indtil 1853, da han flyttede til S u n d b y e r n e, hvor distriktslægen derefter vedblivende havde bolig, og hvor der fra 1837 havde boet praktiserende læge, medens der først 1877 nedsatte sig læge i D r a g ø r, hvorfra han dog 1880 flyttede til Kristianshavn, og først fra 1893 har der stadigt været læge der og fra 1903 atter i Kastrup..

Da i 1788 den første distriktskirurg fik bolig i Ballerup, var der i amtet, uden for København, kun bosat den tidligere garnisonskirurg i Vestindien P. F. Hunæus, der 1786 havde købt sig en gård i Frederiksberg og vist nærmest levede som landmand; først fra 1821, da F. C. D. Grupp nedsatte sig, har der stadigt boet læger der. Nu er der efter sundhedsstyrelsens fortegnelse læger bosatte i: Bagsværd 1. — Ballerup 2. — Buddinge 2. — Charlottenlund og Ordrup 12. — Dragør 1. — Frederiksberg 121. — Gentofte 5. — Glostrup 3. — Hareskov 1. — Hedehusene 1. — Hellerup 18. — Herløv 1. — Holte 3. — Kastrup 1. — Lyngby 5. — Nærum 1. — Skodsborg 4. — Skovshoved 2. — Søborg 1. — Tårnbæk 5. — Tåstrup 4. — Vedbæk 2. — I alt 191, hvoraf c. 35 kan antages ikke at praktisere.

1) Christoph Kindler, birkedommer 1785—1792. — 2) Erik Christopher Kramer, birkedommer 1792—1821. — 3) Lambert Daniel Bruun, præst i Tårnby 1791—1839. — 4) Peder Steenfeldt Seidelin, læge i København. — 5) Viktor Christian Hjort, kapellan i Tårnby 1791—1796. — 6) Jakob August Jordan, læge i København. — 7) Ladegård lå i Tårnby sogn, ved folketællingen 1787 ejede Fabricius den endnu ikke, da beboedes den af 4 småfamilier. — 8) Urban Bruun Aaskow, livmedikus. — 9) Nikolai Christian Sally var i 1787 fuldmægtig på Kastrup mølle. — 10) Georg Rahlff, læge i København. — 11) Tobias Frederik Falkenthal, overkirurg ved Søkvæsthuset. — 12) Christian Julius Frederik de Meza, dr. med. i København. — 13) Frederik Gabriel Gottlieb Sibbern, læge i København. — 14) Maturin Pedersen Endorph, dansk præst i St. Magleby 1788—1802. — 15) Johan Daniel Herholdt, læge i København. — 16) Frederik Carl Schmitto, tysk præst i St. Magleby 1786, enepræst 1802—1833. — 17) Henrik Callisen, prof. chir. — 18) Carl Frederik Roggow, se s. 34. — 19) Frederik Massach, se s. 33. — 20) Ole Tønder Lange købte Kastrupgård 1792 og anlagde senere Kastruplund. — 21) Frederik Ludvig Bang, overmedikus ved Frederiks Hospital. — 22) Frederik Christian Winsløw, overkirurg ved Frederiks Hospital.
